

Дар'я Володимирівна Казначєєва,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Проведено історико-правовий аналіз становлення інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, наголошено на доцільності внесення змін до кримінального законодавства щодо можливості накладання судом на умовно-достроково звільненого під час іспитового строку певних обов'язків або застосування пробації.

Ключові слова: відбування покарання, умовно-дострокове звільнення, історико-правовий аналіз.

Аналіз сучасного стану національної і світової кримінальної політики засвідчує, що її визначальною рисою є гуманізація кримінально-правової репресії. Пріоритетами цієї діяльності є докорінна зміна існуючих кримінальних, кримінально-виконавчих правовідносин та їх врегулювання відповідно до вимог міжнародно-правових актів і Конституції України. Реформа кримінального законодавства, як і реалізація діючих кримінально-правових норм, передбачає найширше використання досягнень правової науки, усвідомлення і врахування соціальних реальностей, аналіз позитивного і негативного досвіду кримінально-право-

вої практики. За таких умов, серед багатьох теоретичних і практичних завдань, які потребують розв'язання, своєю актуальністю і новизною виділяється розробка правових і організаційних засад умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. В умовах необхідності гарантування конституційних прав громадян в Україні, удосконалення порядку застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання як засобу, спрямованого на скорочення терміну ізоляції засудженого при дотримуванні ним низки відповідних умов, потребує подальшого розвитку.

Актуальність обраної теми обумовлена і тим, що, не зважаючи на зміни у кримінальному законодавстві України (прийняття нових Кримінального та Кримінально-виконавчого кодексів), питання визначення суті умовно-дострокового звільнення, а також підстави, умови та правові наслідки його застосування потребують комплексного дослідження.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання є одним з різновидів звільнення від відбування покарання та є окремим інститутом, в якому безпосередньо знаходять своє відображення принципи кримінального права. Можливість дострокового звільнення від покарання створює у засуджених прагнення до виправлення та ресоціалізації.

Розвиток держави та суспільства веде до змін у законодавстві відповідно до тих пріоритетів, які притаманні тому чи іншому історичному періоду. За час свого існування основні положення інституту умовно-дострокового звільнення зазнали багатьох змін.

Багато вчених, наприклад, Ю. М. Ткачевський, І. Д. Перлов, В. В. Скибицький, В. М. Трубников, О. М. Бандурка, Г. В. Дровосеков, Л. В. Кузнецова, А. З. Перелигін, Л. Є. Орел та інші в своїх наукових працях досліджували цей інститут звільнення від відбування покарання.

За час свого існування основні положення умовно-дострокового звільнення зазнали багатьох змін. Погляд у минуле дозволяє більш глибоко і ретельно дослідити існуючі на сьогодні проблеми застосування умовно-дострокового звільнення [1, с. 3].

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання бере свій початок у 1842 році, коли вперше було застосоване на австралійській каторзі при англійській системі заслання. Існувало правило, відповідно до якого кращі арештанти замість заслання могли бути відпущені із загальних каторжних робіт прямо на волю; звільнений одержував особливий квиток з позначенням у ньому умов, на яких надавалось звільнення. Такими умовами були не лише неприпустимість вчинення нового злочину, але і навіть ведення підозрілого способу життя, наприклад, ледарство й безладне життя, вступ у зв'язок із підозрілими особами, відсутність коштів на існування. За недотримання умов тюремне керів-

ництво могло скасувати дострокове звільнення, і арештант повертався до в'язниці [2, с. 166].

Як зазначав С. Д. Сергеевський, практичність інституту умовно-дострокового звільнення дозволила йому міцно закріпитися в законодавствах багатьох держав Європи та Північної Америки. Уже в п'ятдесятих роках XIX ст. умовно-дострокове звільнення було впроваджено в англійських каторжних в'язницях, у шістдесятих роках воно застосовується у в'язницях деяких німецьких держав (в 1862 р. – у Саксонії, в 1864 р. – у Брауншвезі), на початку сімдесятих років – у низці швейцарських канонів, а потім швидко поширюється в інших європейських державах [2, с. 166].

У XIX столітті в Російській Імперії виникають різні форми умовного та безумовного звільнення від відбування покарання. Так, перші спроби реалізації ідей умовно-дострокового звільнення зустрічаються у нормативно-правових актах про організацію каторжних робіт та відбування покарання, призначеного вироком суду у виправних установах, таких як Устав про засланих 1822 року [3, с. 66].

На думку А. А. Піонтковського, в основу організації відбування каторги була покладена думка про прогресивне відбування цього покарання. Засуджений розподілявся до випробного загону, звідти, після закінчення встановленого законом терміну, якщо подавав надію на виправлення та характеризувався як помірний, охайний та працьовитий засуджений, переводився до загону, де відбували покарання засуджені, що подавали надію на виправлення, де становище його полегшувалося. Такому засудженому дозволялося жити не в острозі, а в кімнатах заводських майстерень, будувати власний будинок, одружитись, користуватися грошима. Вчинення такими особами нового злочину чи проступку призводило до повернення в острог [4, с. 85].

Слід зазначити, що ідея прийняття закону про умовно-дострокове звільнення в Російській Імперії підтримувалося багатьма вченими. Так, на другому з'їзді російської групи Міжнародної спілки криміналістів у 1890 році була прийнята резолюція, де умовно-дострокове звільнення визнане у «вищому ступені бажаною та необхідною мірою» для Росії, а третій з'їзд, який проходив у 1901 році повністю підтримав резолюцію попередників [5, с. 398].

Однак, Закон «Про умовне дострокове звільнення» був прийнятий після чисельних дебатів та враховуючи позитивний досвід закордонних країн тільки у 1909 році. Закон закріплював положення інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, що стало важливим етапом розвитку кримінальної політики Росії того часу.

Насамперед, законодавець зазначав, що мета умовно-дострокового звільнення - розбудити й розвинути в особах, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, прагнення до самовиправлення шляхом надання їм можливості скоротити термін відбування покарання бездоганною поведінкою під час перебування під вартою та утриманням від вчинення нових проступків за умови недопущення непристойного способу життя після звільнення з в'язниці [6, с. 721].

М. С. Таганцев вважав, що за своєю природою умовно-дострокове звільнення – це звільнення засуджених від покарання до закінчення строку, але з умовою дотримання ними, до закінчення всього терміну покарання, особливих встановлених для них правил. У разі невиконання цих правил, звільнені знов повертаються до місць позбавлення волі, при цьому час, який вони провели на волі, не враховується до терміну відбування покарання [7, с. 122].

Серед науковців тих часів існували й інші пояснення прийняття Закону «Про умовно-дострокове звільнення». Так, наприклад, Ю. В. Александровський, пояснюючи мотиви введення умовно-дострокового звільнення, зазначав, що закон про умовно-дострокове звільнення виходить не з гуманних міркувань або бажання послабити репресію, а навпаки, з дуже правильної думки – утримання злочинця від вчинення на волі нових злочинів додатковою погрозою відбування невідбутого ще покарання [8, с. 3].

Відповідно до нового закону умовно-дострокове звільнення застосовувалось до осіб, які відбувають покарання у виправних арештантських відділеннях, виправних домах або тюрмах, якщо вони відбули не менш трьох четвертих терміну покарання (*формальна підстава*), призначеного вироком суду та при цьому знаходились під вартою не менше шести місяців. Також, суттєвою умовою було те, що такий вид звільнення міг надаватися засудженим у тому випадку, якщо їхня зразкова поведінка під час ув'язнення давала достатні підстави припускати, що після звільнення вони будуть вести добropорядний спосіб життя (*матеріальна підстава*). Під час невідбутого строку покарання умовно-достроково звільнений постійно знаходився під наглядом місцевої громади патронату.

Однак існували і деякі обмеження. Так, умовно-достроковому звільненню не підлягали особи, засуджені за конокрадство та які після відбуття покарання у вигляді позбавлення волі підлягали заслання на поселення. Це, безперечно, звужувало коло осіб, до яких міг бути застосований такий вид звільнення від відбування покарання.

Отже, законодавець покладав на умовно-достроково звільнених перелік певних обов'язків, невиконання яких могло призвести до по-

новлення терміну невідбутої частини покарання і повернення особи до реального відбування покарання. Такі обов'язки можна поділити на основні та додаткові. До перших, насамперед, належить обов'язок не вчиняти нового злочину; поряд із цим, звільнений зобов'язаний відповідно поводитись, тобто не дозволяти «непристойної поведінки», а саме: пияцтва, розпусти, дармоїдства, спілкування з розпутними людьми тощо. Також на засудженого могли бути покладені додаткові обов'язки, а саме: періодичне відвідування членів громади патронату, поліцейського відділення, повідомлення останніх у разі зміни місця проживання, від'їзду до іншої місцевості, виконання певних видів робіт [6, с. 718]. Таким чином, умовно-дострокове звільнення могло призвести як до позитивних наслідків, так і до негативних, в залежності від поведінки звільненого.

Кримінальне законодавство Царської Росії містило в собі ідею неминучості покарання за вчинений злочин як самого дієвого заходу попередження нових злочинів та стимулювання правомірної поведінки. Теоретичні дослідження того часу в сфері тюремної політики Росії мали на меті розробку та впровадження нових заходів, форм і методів впливу на засуджених та не зводилися виключно до покарання. Велику роботу щодо теоретичного обґрунтування умовно-дострокового звільнення провели такі вчені, як І. Я. Фойницький [9, с. 54], А. А. Піонтковський [4, с. 35], Н. С. Таганцев [7, с. 138], С. В. Познишев [10, с. 189].

Інститут умовно-дострокового звільнення продовжував функціонувати і після революції 1917 року. Історія розвитку умовно-дострокового звільнення у постреволуційний період характеризується, перш за все, декларуванням гуманістичних основ, які в перші роки Радянської влади дійсно широко реалізуються в системі призначення та виконання кримінальних покарань.

Не дивлячись на бажання радянської влади позбавитись всього, що було пов'язане з Царською Росією, застосування умовно-дострокового звільнення не було скасовано. Натомість, його значимість була високо оцінена. Так, у Декреті про суд № 1 від 25 листопада 1917 року судовій владі було надане право помилювання, яке включало умовно-дострокове звільнення [11], а Положенням Народного комісаріату юстиції «Про дострокове звільнення» від 25 листопада 1917 року були встановлені правила дострокового звільнення осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі [12].

На думку О. М. Носенко, першим законодавчим актом, що закріпив основи застосування інституту умовно-дострокового звільнення від покарання на Україні, є Постанова Народного Секретаріату України від 4 січня 1918 року «Про введення народного суду», яка встановлювала

право суду застосовувати до засуджених помилювання, дострокове звільнення, умовне засудження і відновлення їх у правах. На його думку, цей період тривав до кодифікації кримінального і процесуального законодавства та прийняття Основних начал Кримінального законодавства Союзу РСР 1924 року [13, с. 24].

Так, М. І. Скригонюк виділяє такі періоди розвитку умовно-дострокового звільнення: перший починається з моменту прийняття Закону «Про умовно-дострокове звільнення» у 1909 році та закінчується Лютневою буржуазно-демократичною революцією 1917 року; другий – з початку Лютневої революції 1917 року до прийняття Народним Секретаріатом України Постанови «Про введення народного суду» та розповсюдження в Україні радянської влади; третій – із прийняття зазначеної постанови до кодифікації кримінального і процесуального законодавства СРСР [1, с. 18]. Вважаємо точку зору М. І. Скригонюка логічною, адже нічого не виникає на порожньому місці. В період зміни державного ладу 1917-1918 рр. регулювання інституту умовно-дострокового звільнення здійснювалось відповідно до законодавства Російської Імперії, тому що нова влада ще не встигла прийняти нових законів.

Наступним етапом у реставрації умовно-дострокового звільнення було прийняття Радою Народних комісарів Декрету УРСР «Про дострокове звільнення» 21 березня 1919 року [14]. Український законодавець, визнавши, що дострокове звільнення може бути лише умовним, встановив, що цьому виду звільнення можуть підлягати особи, засуджені до позбавлення волі на певний строк, після відбуття не менш половини строку покарання, а засуджені до безстрокового позбавлення волі - після відбуття 12 років (*формальна підстава*).

Питання про дострокове звільнення вирішував каральний підвідділ юридичного відділу місцевого виконкому за висновком керівництва місця відбування покарання на підставі клопотання засудженого або його близьких. До звільненого висувалась тільки одна умова – не вчиняти нового злочину протягом невідбутої частини покарання.

Таким чином, у перші роки радянської влади інституту умовно-дострокового звільнення приділялась пильна увага, і не випадково. На думку П.П. Михайленко, причинами такої уваги до умовно-дострокового звільнення є, по-перше, позитивний ефект застосування умовно-дострокового звільнення, по-друге, економічні та політичні проблеми [15, с. 193].

Декрет «Про позбавлення волі, умовно-дострокове звільнення та умовне засудження», прийнятий Радою народних комісарів УРСР 12 листопада 1921 року встановлював два види дострокового звільнення від покарання: умовно-дострокове звільнення від відбування

покарання і заміну покарання більш м'яким видом. Умовно-дострокове звільнення передбачалось як повне звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі та виправних робіт. Цей вид звільнення від відбування покарання розповсюджувався на всіх засуджених, незалежно від характеру вчиненого злочину, наявності рецидиву, за умови правослухняної поведінки та фактичного відбуття половини призначеного строку вироком суду невідбутої частини покарання. Якщо раніше під час невідбутої частини покарання до умовно-достроково звільненого висувалась вимога не скоювати нового будь-якого злочину, то, відповідно до Декрету, цю вимогу було звужено до не вчинення звільненим під час невідбутої частини строку покарання тотожного або однорідного злочину [16].

Кримінальний кодекс УРСР було прийнято у 1922 році, відповідно до нього, умовно-достроковому звільненню підлягали засуджені, які стали на шлях виправлення, але не раніше відбуття ними половини строку покарання [17].

Таким чином за радянських часів було вперше законодавчо визначено ступінь виправлення засудженого як матеріальну підставу умовно-дострокового звільнення. До цього при визначенні можливості умовно-дострокового звільнення враховувалась єдина вимога – факт відбуття засудженим певної частини строку покарання.

У грудні 1922 року радянські республіки об'єдналися в єдину державу - СРСР. Цей факт призвів до потреби встановлення єдиної політики, єдиної спрямованості, єдиних основних законодавчих актів для всіх союзних республік. Так, в 1924 році був прийнятий перший загально-союзний кримінально-правовий акт – «Основні начала кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік». Цей документ вніс певні корективи у суть умовно-дострокового звільнення [18]. Стаття 38 Основних начал встановлювала, що до осіб, які засуджені до заходів соціального захисту та стають на шлях виправлення, може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від подальшого відбуття встановленого судом заходу соціального захисту. Якщо раніше підставою скасування умовно-дострокового звільнення був факт вчинення протягом невідбутої частини покарання тотожного або однорідного злочину, то після проведених змін підставою скасування цього виду звільнення ставало не вчинення нового, не менш тяжкого злочину. Однак сам закон не розкривав термін «не менш тяжкий злочин», а також не передбачав формальної підстави умовно-дострокового звільнення (обов'язкової для відбування частини покарання). В Україні ця частина дорівнювала одній третині строку покарання, призначеного судом та була введена пізніше [19].

Реорганізація місць позбавлення волі в 1929 році призвела до створення виправно-трудоих таборів як місць відбування покарання нового типу. Положення про виправно-трудоі табори, затверджене Постановою РНК СРСР від 7 квітня 1930 року, вперше ввело обмеження при застосуванні умовно-дострокового звільнення [20].

У подальшому реформуванні законодавства радянських часів можна простежити тенденцію поступового звуження, пригноблення практики застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Наслідком такої політики стала повна ліквідація цього інституту наказом НКВС СРСР від 15 червня 1939 року «Про відміну практики зарахування робочих днів та умовно-дострокового звільнення» [21]. Цей захід мав негативні наслідки при досягненні цілей покарання, послабив прагнення засуджених до виправлення, призвів до масових хвиль протесту. Так, І. Д. Перлов зазначав, що скасування цього інституту призвело до суттєвого обмеження прав засуджених, позбавило їх стимулу до більш скорішого виправлення, а також призвело до труднощів виправлення засуджених [22, с. 100].

І тільки у 1954 році цей вид звільнення від відбування покарання був відновлений Указом Президії Верховної Ради СРСР від 14 липня 1954 року «Про введення умовно-дострокового звільнення з місць ув'язнення». Відповідно до указу, умовно-дострокове звільнення застосовувалось лише до тих засуджених, які довели своє виправлення чесним ставленням до праці та зразковою поведінкою, а також відбули не менш двох третин терміну призначеного судом покарання. Умовою надання цього виду звільнення від відбування покарання була вимога – не вчинити протягом невідбутого строку покарання нового злочину [23, с. 548-549].

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24 квітня 1954 року «Про порядок дострокового звільнення від покарання засуджених за злочини, вчинені у віці до 18 років» вперше було законодавчо врегульовано питання про порядок дострокового звільнення від відбування покарання неповнолітніх засуджених. Встановлено, що особи, які довели своє виправлення зразковою поведінкою та сумлінним ставленням до праці та навчання, можуть бути достроково звільнені після відбуття ними не менш однієї третини встановленого судом строку позбавлення волі. Дострокове звільнення неповнолітніх було безумовним, тобто жодних вимог до поведінки звільненої особи під час невідбутої частини покарання законодавець не встановлював [23, с. 548-549]. Відповідні зміни були внесені до законодавства УРСР. Так, умовно-дострокове звільнення застосовувалось лише до тих засуджених, які досягли певного ступеня виправлення, а саме: довели своє виправлення чесним ставленням

до праці та зразковою поведінкою (*матеріальна підстава*), а також відбули не менш двох третин терміну призначеного судом покарання (*формальна підстава*). До звільненого висувалась певна умова – не вчинити протягом невідбутого строку покарання нового злочину, за який може бути призначене покарання у виді позбавлення волі. Новий закон не встановлював заборони у застосуванні цього виду звільнення, що, безумовно, було проявом гуманізму та лояльності [24].

Подальші зміни інститут умовно-дострокового звільнення зазнав у 1959 році з прийняттям Основ кримінального законодавства СРСР [25]. До позитивних змін можна віднести розширення переліку видів покарань, від відбування яких особа могла бути умовно-достроково звільнена (позбавлення волі, виправні роботи, заслання, вислання, направлення до дисциплінарного батальйону). До негативних змін належить введення заборони застосування умовно-дострокового звільнення до певної категорії осіб (особливо небезпечних рецидивістів). Поеднавши досвід попередників, законодавець встановлював нову підставу скасування цього виду звільнення: вчинення звільненим протягом невідбутої частини покарання нового однорідного або не менш тяжкого злочину. В цьому випадку суд був зобов'язаний призначити покарання за правилами сукупності вироків. Умовно-дострокове звільнення надавалось при сукупності формальної та матеріальної підстав: у разі відбуття засудженим половини строку покарання, а для осіб, засуджених за особливо небезпечні державні та інші тяжкі злочини, – після відбуття 2/3 строку покарання та якщо засуджений зразковою поведінкою та чесним ставленням до праці довів своє виправлення.

Надаючи важливе правове значення поняттям однорідного та не менш тяжкого злочину, сам закон не розкривав їхнього змісту, покладаючи вирішення цього питання на судову практику та теорію кримінального права, що призвело до багатьох помилок при застосуванні умовно-дострокового звільнення. Внаслідок цього виникла необхідність у більш чіткому законодавчому закріпленні суворо індивідуального підходу до вирішення питання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання різних категорій засуджених. Тому законодавець в 1969 році прийняв Закон «Про внесення доповнень і змін в Основи кримінального законодавства СРСР і союзних республік», що істотно вплинуло на подальше застосування цього інституту [26]. У законодавстві закріплювалась нова вимога до умовно-достроково звільненого під час невідбутої частини покарання – не вчинення нового умисного злочину, за який призначено судом покарання у вигляді позбавлення волі, що значно підвищує відповідальність звільненого. Матеріальна підстава умовно-дострокового звільнення залишилась без змін. Формальна

підстава, навпаки, зазнала коректив. Так, обов'язкова для відбування засудженим частина покарання була поставлена у залежність від тяжкості скоєного злочину, конкретного його складу та складала половину або дві третини строку покарання, призначеного судом.

В той час у науці кримінального права виникла дискусія про доцільність існування обмежень у застосуванні умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Так, наприклад, Г. В. Дровосеков висловлював сумніви щодо доцільності таких обмежень, оскільки, на його думку, реальна дія такої заборони відносно зазначених категорій засуджених досить незначна, а в деяких випадках негативно впливає на поведінку засуджених, викликаючи у нього стан озлобленості, позбавляє його перспективи на умовно-дострокове звільнення [27, с. 9]. Тому нова редакція Кримінального кодексу УРСР 1977 року послабила обмеження та значно зменшила коло осіб, до яких умовно-дострокове звільнення не застосовувалось, натомість встановило правило для такої категорії засуджених, відповідно до якого, обов'язкова для реального відбування частина покарання дорівнювала трьом четвертим призначеного судом строку покарання [28].

Подальші зміни до умов на яких можливо надання умовно-дострокового звільнення відбулись у 1983 році. Законодавець закріпив норму, відповідно до якої при застосуванні цього виду звільнення до засудженого висувається нова вимога – не вчиняти під час невідбутої частини покарання нового злочину [29]. Тобто законодавець відмовився від термінів «однорідний злочин», «не менш тяжкий злочин».

Останнє реформування інституту умовно-дострокового звільнення відбулось при прийнятті Кримінального кодексу України у 2001 році [30]. Закон скасував будь-які обмеження при застосуванні цього виду звільнення, відокремив його від інституту заміни невідбутої частини покарання більш м'яким видом, що свідчить про реалізацію принципів гуманізму та диференціації кримінальної відповідальності у законодавстві.

Закріплення в законі певних правил, дотримання яких є обов'язковим для умовно-достроково звільненого, як це було за часів Царської Росії є доцільним і правильним. Це обумовлюється тим, що умовно-дострокове звільнення - це прояв довіри до засудженого з боку держави, надання йому певної пільги у вигляді звільнення від покарання раніше визначеного строку, а тому, засуджений повинен не тільки не скоювати нового злочину, але й дотримуватись інших умов. Дані умови можуть до певної міри обмежувати волю діяльності умовно-достроково звільненого, але в цьому знаходить свій прояв плата за надану довіру. Таким чином, умовно-дострокове звільнення, з одного боку, не рятує

винного від карального впливу, а з іншого, - виступає засобом випробування, утримує звільненого від скоєння нових злочинів. Адже на сьогодні, відповідно до ст. 81 КК України, особа достроково звільняється та їй висувається тільки одна умова – не вчинення нового злочину. Але така вимога стосується всіх громадян, а не лише умовно-достроково звільнених та закріплена в Конституції України.

Розбудова незалежної української держави, гуманізація та реформування кримінального і кримінально-виконавчого законодавств обумовили потребу у подальшому розвитку інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скригонюк М. І. Виникнення і розвиток умовно-дострокового звільнення в Україні і питання соціальної адаптації звільнених / М. І. Скригонюк. – Черкаси : Право, 1993. – 36 с.
2. Сергеевский Н. Д. Русское уголовное право: Пособие к лекциям. Часть общая / Н. Д. Сергеевский. – Петроград : Тип. Стасюлевича, 1911. – 397 с.
3. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 года. – СПб. : Изд-во Н. С. Таганцева, 1889. – 775 с.
4. Пионтковский А. А. Условное освобождение. Уголовно-политическое исследование / А. А. Пионтковский. – Казань : Типо-лит. ун-та, 1900. – 251 с.
5. Малиновский И. М. Лекции по истории русского права / И. М. Малиновский. – СПб. : Тип. Стасюлевича, 1915. – 488 с.
6. Законы уголовные / под ред. В. Н. Новикова, Д. С. Постолюнского. – СПб. : Тип. Стасюлевича, 1910. – 672 с.
7. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Часть общая: Лекции. В 2 т. – Т. 2 / Н. С. Таганцев. – СПб. : Гос. типог., 1902. – 656 с.
8. Александровский Ю. В. Закон об условном досрочном освобождении / Ю. В. Александровский. – СПб. : Новое законодательство, 1910. – 43 с.
9. Фойницкий И. Я. Учение о наказании в связи с тюремным содержанием / И. Я. Фойницкий. – СПб. : Тип. мин-ва пут. сообщ., 1889. – 514 с.
10. Познышев С. В. Очерк тюремного содержания / С. В. Познышев. – М. : Изд-во Г. А. Леман и Б. Д. Плетнев, 1915. – 302 с.
11. Декрет о суде № 1 от 25 ноября 1917 года // Собрание узаконений РСФСР, 1917. – № 4.

12. Положение народного комиссариата юстиции «О досрочном освобождении» от 25 ноября 1917 года // Собрание узаконений РСФСР, 1917. – № 4.
13. Носенко А. М. Из истории развития на Украине института условно-досрочного освобождения от наказания / А. М. Носенко // Труды Всесоюзного научно-исследовательского института МВД СССР. – 1972. – №22. – С. 21-26.
14. Декрет Совета народных комиссаров УССР «Про досрочное освобождение» от 21 марта 1919 года // Собрание узаконений УССР. – 1919. – № 30. – Ст. 336.
15. Михайленко П. П. Борьба с преступностью в Украинской ССР. В 2-х т. – Т. 1: 1917–1925 гг. / П. П. Михайленко. – К. : РИО МООН УССР, 1966. – 465 с.
16. Декрет Совета народных комиссаров УССР от 12 ноября 1921 года «Про лишение свободы, условно-досрочное освобождение и условное осуждение» // Собрание узаконений УССР. – 1921. – № 23. – Ст. 680.
17. Уголовный кодекс УССР. – Изд. 2-е, офиц. – Харьков : Наркомюст УССР, 1922. – 100 с.
18. Основные начала уголовного законодательства СССР и Советских республик // Собрание законов СССР. – 1924. – № 24. – Ст. 205.
19. СУ УССР. – 1925. – № 24. – Ст. 175.
20. Постановление Совета народных комиссаров СССР от 7 апреля 1930 года «Про утверждение положения про исправительно-трудовые лагеря» // Собрание законов СССР. – 1930. – № 22. – Ст. 248.
21. Приказ НКВД СССР от 15 июня 1939 года «Об отмене практики зачета рабочих дней и условно-досрочного освобождения» // СЗ СССР. – 1939. – № 86.
22. Перлов И. Д. Исполнение приговора в советском уголовном процессе : учебное пособие / И. Д. Перлов. – М. : Юрид. лит., 1963. – 227 с.
23. Собрание законов СССР и Указов Президиума Верховного Совета СССР: 1938–1958. – М., 1959. – 643 с.
24. Уголовный кодекс УССР: Офиц. изд. – М. : Юрид. лит., 1954. – 140 с.
25. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1959. – № 1. – Ст. 6.
26. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» // Відомості Верховної Ради. – 1969. – № 50. – Ст. 388.

27. Дровосеков Г. В. Условно-досрочное освобождение от отбывания наказания и замена наказания более мягким / Г. В. Дровосеков. – Рязань : РВШ МВД СССР, 1979. – 52 с.
28. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» // Відомості Верховної Ради. – 1977. – № 14. – Ст. 128.
29. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» // Відомості Верховної Ради. – 1983. – № 4. – Ст. 50.
30. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Дарья Владимировна Казначеева,

кандидат юридических наук

*(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)*

ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТА УСЛОВНО-ДОСРОЧНОГО ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ

Проведен историко-правовой анализ становления института условно-досрочного освобождения от отбывания наказания, акцентировано внимание на целесообразности внесения изменений в уголовное законодательство касательно возможности наложения судом на условно-досрочно освобожденного во время испытательного срока перечня определенных обязанностей или применения probation.

Ключевые слова: отбывание наказания, условно-досрочное освобождение, исторически-правовой анализ.

Daria V. Kaznacheieva,

candidate of law science

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

HISTORICAL AND LEGAL ANALYSIS OF THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION OF THE GRANT OF PAROLE FROM SERVING THE PUNISHMENT

Problem's setting. Analysis of the current state of the national and international criminal policy shows that its defining feature is the humanization of criminal and legal repression. The priorities of this activity are a fundamental change of the existing criminal, penal legal relations and their regulation in accordance with the requirements of international and legal acts and the Constitution of Ukraine. The reform of the criminal law, as well as

the implementation of existing criminal and legal norms provides the widest use of the achievements of legal science, awareness and consideration of social realities, analysis of the positive and negative experiences of the criminal and legal practice. Elaboration of legal and organizational grounds of the grant of parole from serving the punishment is distinguished by its relevance and novelty under these conditions, among many theoretical and practical problems that need to be solved.

In the conditions of necessity to guarantee the constitutional rights of citizens in Ukraine, improvement of the procedure of implementing of the grant of parole from serving the punishment as a mean directed on shortening the isolation term of a convicted, if he follows a number of appropriate conditions, needs of further development. Development of the state and society leads to changes in legislation according to those priorities that are unique to a particular historical period. Since its existence the main provisions of the institution of the grant of parole have undergone many changes.

Analysis of recent studies. *Some issues of the grant of parole are studied in the papers of O.V. Daschenko, T.A. Denisova, O.O. Zhytnyi, S.I. Zeldov, L.V. Inohamova-Khegai, O.O. Knyzhenko, L.V. Kuznetsova, O.S. Mikhlin, V.V. Skybytskyi, Yu.M. Tkachevskyi and other scientists. However, their studies are partially concern the mentioned problem, because they are based on the norms of pre-existing law, and the lack of modern scientific publications reflects both its complexity and selectivity of scholars' attention.*

Objective of the research. *The objective of this article is conduction of historical and legal analysis of the grant of parole that will help to define the goals, significance, legal nature and place of this institution in the system of exemption from punishment.*

The main part. *The grant of parole from serving the punishment is originated from the English system of exile in 1842, when it was first used in Australian prison. In 1909, the Law "On the grant of parole" was adopted. It consolidated the provision of this institution at the legislative level, and it was an important step in the development of criminal policy of Russia at that time. The institution of the grant of parole continued to operate after the revolution in 1917. The history of development of the grant of parole in the Soviet period is characterized, first of all, by declaring humanistic basis, that are widely implemented in the system of stating and execution of sentences during the first year of Soviet power. Later while legislation reforming in the Soviet era one can follow the tendency of gradual narrowing destruction the practice of granting parole from serving the punishment. The consequence of this policy was the complete elimination of this institution in 1939-1940 years. Only in 1954, this type of exemption from punishment was renewed.*

Conclusions. *Certain rules enshrined in law concerning the grant of parole are obligatory, as it was in the days of Tsarist Russia. This is due to the fact that the grant of parole is a manifestation of confidence by the state to the convict, providing him a certain privilege in the form of exemption from punishment before defined term; therefore the convict, in response, has to commit no new crimes, and also observe other conditions. These conditions may somewhat limit the freedom of the person granted parole, but this is a manifestation of the trust fee. Thus, the grant of parole, on the one hand, does not help the perpetrator from a punitive effect, and on the other hand is a mean of probation keeping the released person from committing new crimes.*

Key words: *service of sentence, grant of parole, historical and legal analysis.*

